

δι' ἀόκνου ζήλου νὰ καταρτίσῃ ἐντὸς ὀκτωκαίδεκα μηνῶν, νέαν ὄλως νομοθεσίαν, κυριώδη μὲν λαβῶν βάσιν τὴν γερμανικὴν, συνετῶς δὲ καὶ προσφυῶς μεθαρμόσας καὶ μετασκευάσας αὐτὴν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὀργανισμὸς τῶν δικαστηρίων, ἡ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικονομία καὶ ὁ ποινικὸς νόμος εἶναι ἔργα τοῦ Μάουρερ. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, τὸ σύστημα τῶν ἐνόρκων καὶ ἡ δημοσιότης τῆς διαδικασίας καθιερώθησαν διὰ τῆς νέας ταύτης νομοθεσίας, ἧτις καὶ κατὰ μέρος ἐξεταζομένη, ἀμιλλᾷται πρὸς τὰς ἀρίστας τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν.

Ἀτὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶναι ἀχάριστον ἔργον τῷ 1835 ὁ Μάουρερ· τῷ δὲ 1859 ὁ δικαστικὸς σύλλογος τῆς Ἑλλάδος, εὐγνωμῶν πρὸς τὸν γερμᾶνον νομοθέτην, προστήνεγκεν αὐτῷ χρυσοῦν σῆμα ὀγδοήκοντα δραμίων ὀλκῆς, ἔχον ἐγκεχαρᾶχμένα ἐνθεν μὲν τὴν προτομὴν τοῦ ἀνδρός, ἐνθεν δὲ ἐπίγραμμα ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βελλίου. Ἡ ἰδιόγραφος ἀπάντησις τοῦ Μάουρερ πρὸς τὴν περιφανῆ ταύτην ἐκδήλωσιν τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης εἶναι κατατεθειμένη ἐν τοῖς αὐτογράφοις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. Οἱ ἀνγκνῶσται θὰ διεξέλθωσιν αὐτὴν καὶ αὐτὴς τοσοῦτε μᾶλλον εὐφροσύνως ὅσῳ ὁ αἰδιδιμος Μάουρερ διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἀναλλοίωτον φιλελληνισμόν, ἰσάκις δὲ συνέπιπτε λόγος περὶ Ἑλλάδος, τὸ πρόσωπον τοῦ σεβασμίου γέροντος ἤσπραπταν ὑπὸ τῆς φαιδρότητος καὶ ἡ καρδιά αὐτοῦ ἐπήδα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν παλαιῶν ἀναμνήσεων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ φιλελληνισμοῦ ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ καυχῆται ὅτι ἐνέμεινε μέχρι τέλους πιστὸς εἰς τὴν εὐμενεστάτην γνώμην, ἣν τοσοῦτον εὐγλώττως διετύπωσεν ἐν τῷ προλόγῳ τῆς περὶ Ἑλλήνων συγγραφῆς του (1).

1) Ἡ προμνημοευθεῖσα ἀπάντησις ἔχει ὡδὲ πως.

Ἀξιότιμοι Κύριοι!

*Ἐλαβὸν τὴν ἐπιστολὴν ἡμῶν μετὰ τοῦ περικαλεστάτου χρυσοῦ νομισματοσήμου ὅπερ μοὶ ἀπεστείλατε κατ' ἐντολὴν τῆς ὁμάδος τῶν ἐν Ἑλλάδι θεμιστοπόλων, καὶ σπεύδω νὰ ἐκφράσω ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἐντολεῦσιν ὑμῶν ἅπασιν καὶ ἐκάστῳ κατ' ἴδιον τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὸ ἐμφαντικώτατον τοῦτο τῆς εὐνοίας αὐτῶν δείγμα. Ἡ ἱστορία οὐδὲν παρέχει ἕτερον παράδειγμα τοιαύτης ἐνδείξεως εὐμενεῖας καὶ μάλιστα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὕτη ἐ-

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ ἀπὸ 10 Ἰουνίου ε. ε. φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος *Καιροί* ἐδημοσιεύθη ὑπὸ

ξεδηλώθη. Ὑπῆρξαν μὲν καὶ ἄλλοτε καὶ εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῶν ἔθνων μεγάλοι νομοθέται, οὐδεὶς ὅμως ἐκομίσατο τὴν χάριν ἀπάντων ἀνεξαιρέτως τῶν νομομαθῶν τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ οὗ εἰργάσθη. Ἀπέκειτο μόνον εἰς τὸ εὐφυὲς ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ ἔχη καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ οὕτω τοιαύτην χάριν· ἀνεγείρατε λοιπὸν διὰ τῆς πράξεως ταύτης οὐ μόνον ἐμοί, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν αὐτοῖς κάλλιστον μνημεῖον.

Ῥυθμιζῶν πρὸ εἰκοσιῆς ἐτῶν διὰ νόμου τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας συναινέσει τῶν ἐπὶ τούτῳ συγκαλεσθέντων ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, συντάττων νόμους περὶ τῆς δημοσίας παιδείσεως, περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν συλλογῶν κλπ. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις παρασκευάζων κώδικας νόμων οἰκείων εἰς ὑμᾶς, εἶχον διηνεκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μεγαλεῖον, ἐθεώρησα δὲ ἡδίστα καὶ διαφιλέστατα ἀμειψθείσας τὰς πολυμόχλους ταύτας ἐργασίας μου ὅτε, ἐπισκεφθεὶς ὑμᾶς τὸ παρελθὸν ἔτος κατὰ τὴν σπανίαν εἰς τὸν βίον τῶν βασιλέων εἰκοσιπενταετηρίδα, ἐπίσθην ὅτι συμφυεῖσθε ἐντελῶς πρὸς τοὺς θεσμούς ἐκείνους καὶ ἀνέβητε ἤδη εἰς τὴν ὑψηλὴν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀφ' ἧς δύνασθε ν' ἀποδώσῃτε εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅ,τι πρὸ χιλιᾶδων ἐτῶν εἶχε λάβει παρ' αὐτῆς ἡ Ἑλλάς. Ἡ μεγάλη ἐντολή, ἣν ἀπεκλήρωσα ὑμῖν ἡ εἰμαρμένη, εἶναι τὸ ἡγεῖσθαι τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτισμοῦ. Ἐἴθε δ' ἀξιώθω, ζῶν ἔτι, νὰ ἴδω ὑμᾶς εἰς τὸ τέρμα τοῦ προορισμοῦ καὶ τῶν εὐχῶν σας.

Τὸ νομισματοσημὸν τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ μοὶ σταλῇ δι' ἀξιωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς τῶν Ἑλλήνων νομομαθῶν ὁμάδος ἢ διὰ τῶν ἐγκρίτων ἀνδρῶν, οἱ τινες ὑπέγραψαν τὴν πρὸς ἐμέ προσφώνησιν.

Εὐγνωμονῶν ὑμῖν καὶ πάλιν, παρακαλῶ νὰ ἐκφράσητε τὴν βαθυτάτην ταύτην εὐγνωμοσύνην εἰς ἀπαντασὺν ἀλληλοῦν τὸν σύλλογον τῶν νομομαθῶν καὶ εἰς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν κατὰ μέρος. Ὁλόκληρον δὲ τὸ ἑλλην. ἔθνος ἔστω πεπεισμένον ὅτι μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς μου θέλω ἐξακολουθεῖν ν' ἀγαπῶ τοὺς φιλότατους μοὶ Ἕλληνας καὶ νὰ ὑπηρετῶ αὐτοὺς πάντοτε κατὰ δύναμιν.

Ἐἴθε νὰ διαμένω πάντοτε καὶ ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν.

Ἀμήν.

Ἐν Μονάχῳ τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1859.

Μάουρερ.

τοῦ κ. Ν. Πολίτου Βιβλιογραφία τῆς πραγματείας ἡμῶν τὰ Ἅγια Λείψανα.

Ἐπειδὴ ἡ Βιβλιογραφία αὕτη, ποῖ μὲν κατηγοροῦσα ἄγνοιαν περὶ ὑπάρξεως καὶ ἄλλων συγγραφέων, περὶ Ἁγίων Λειψάνων συγγραψάντων, ποῖ δὲ λογοκλοπίαν καὶ ἔλλειψιν συνειρμῶν ἰδεῶν ἐδῶ μὲν περικόπτουσα τὰς ἡμετέρας περαπομπὰς καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου διασπῶσα, ἐκεῖ δὲ λέγουσα, ὅτι ἀγνοοῦμεν τίνες ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν ἀναφερομένων συγγραφέων οἱ Ἑλληνιστὶ καὶ τίνες οἱ Γαλλιστὶ συγγράψαντες, ἀλλαχρῶ δὲ παραλείπουσα πληθὺν ὅλην συγγραφέων ὑφ' ἡμῶν μνημονευθέντων, ἐπειδὴ ἡ Βιβλιογραφία αὕτη λέγομεν δὲν εἶναι ἀπλή τις ἐπίκρισις, ἀλλ' ἐκ προθέσεως διαστροφή τῶν πραγμάτων—ἀποδεικνύουσα, ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ νὰ καθιστᾷ ἑἶλον τὸν κόσμον συμμετόχον τῶν ἰδίων ἐλαττωμάτων—ἀναγκάζομεθα ν' ἀπαντήσωμεν τῷ κ. Πολίτῃ, αἰτοῦντες παρ' αὐτοῦ, ὡς φίλου, συγγνώμην, ἂν κρίνωμεν αὐτὸν ἄλλορον αὐστηρότερον τοῦ θεοῦτος, ἀφοῦ τοῦτο μεταξὺ φίλων επιτρέπεται· διότι, ὡς ὁ κ. Πολίτης ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ γράφει: «ὁ συγγραφεὺς εἶναι φίλος μας καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν (;) αὐτὸν ἄλλορον αὐστηρότερον τοῦ θεοῦτος».

Καὶ κατὰ πρότον μὲν λέγων ὁ κ. Πολίτης, ὅτι ἀνερέσαμεν μόνον α') τοῦ Voltaire τὸ Diction: philos: art: Reliques καὶ art: Conciles β') τοῦ Migne τὴν Encyclopédie théologique tom: 35 γ.) τοῦ Bouillet τὸ Diction: des sciences, des arts ect: ἄρθρ. Reliques δ') τοῦ Bescherelle τὸ Diction. national καὶ ε') τοῦ Wahlen τὸ Nouveau Diction: de Conversation—γράφει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ περὶ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ὑφ' ἡμῶν μνημονευθέντων συγγραφέων 1) τοῦ Beausobre τὴν Histoire de Manichéisme Liv IX. c. 4. §. 7 (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 51), ἐνθα ὁ Beausobre θέλει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ λατρεία τῶν ἁγ. λειψάνων κατὰγεται ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας· 2) τὸν Εὐνάπιον (ὄρα τὰ Ἅγια Λείψανα σελ. 50), 3) τὸν Ἐπίσκοπον Θεοδώρητον (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 49), 4) τὸν Ἅγ. Κύριλλον Ἱεροσολύμων (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 49), ἀποδεικνύοντα τὴν ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας καταγωγὴν τῶν Ἅγ. Λειψάνων· 5) τοῦ Fleury τὴν Histoire Ecclesiastique Tom. X. p. 289. An 827 (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 48), ὁμι-

λοῦσαν περὶ κλοπῆς Ἅγ. Λειψάνων· 8) τοῦ Voltaire ἐν Diction philos: τὸ de l'âne de Verone (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 46). 9) τοῦ Du Cange glossar: ad script: med: et inf: Latinit: (s. v. Asinus) (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 47)· 10) τοῦ Chéruel τὸ Diction historique des Institutions, moeurs et coutumes de la France 4re part: Fête de l'âne p. 417 (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 47), ἐνθα πανταχοῦ περὶ τῶν Ἅγ. Λειψάνων τοῦ Ὄνου· 11) τὴν Légende de l'abbé Caillean. Paris 1863. 11 Avril (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 42) ἐνθα περὶ τῶν ὀδόντων τοῦ Ἅγ. Γουτλάκου καὶ 12) πάλιν τοῦ Fleury τὴν Hist: ecclesias: ἀλλὰ τὸν IB'. τόμ. p. 419 an 1041 (ὄρα τὰ Ἅγ. Λείψανα σελ. 35) ἐνθα περὶ τοῦ τεμαχίου τῆς σινδόνης, μεθ' ἧς ὁ Σωτὴρ ἐσπόγγισε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν του.

Τὰ πέντε λοιπὸν συγγράμματα, ἅτινα μόνον ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Πολίτης, προστιθέμενα τοῖς δώδεκα μνημονευθεῖσι, δίδουσι τὸν ἀριθ. δεκαεπτὰ ἐν πραγματείᾳ 60 σελίδων. Δὲν εἶναι ὅμως, ὁμολογοῦμεν, δύσκολον τὸ εἰπεῖν: «ὁ κ. Λεβίδης εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τέσσαρα ἢ πέντε μόνον συγγράμματα» (ὄρα Βιβλιογραφ: στήλ. 3), ὅταν θεωρηθῇ ἐπιτετραμμένη ἡ ἐξοβέλσις 21 συγγραφέων, ὡς 12 ἐτῶν παρακμαστικῆς παρθένου, μόνον καὶ μόνον διότι οὕτως ἠθέλησεν ὁ κ. Πολίτης, λησμονῶν ἴσως, ὅτι τὰ scripta manent. Ἄλλ' ἂν δὲν ᾔνοιε δύσκολος ἡ ἐξοβέλσις 12 συγγραφέων, εἶναι ἄρα γε καὶ ἀγαθῆς πίστεως;

Ἐν τούτοις ἐπιφέρει: «ἐν αὐτοῖς ἀκροθιγῶς θίγεται τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ παρέργως γίνεται μνεία αὐτοῦ.» Ἀκροθιγῶς λοιπὸν καὶ παρέργως γίγνεται μνεία 1) ἐν ὀλοκλήρῳ κεφαλαίῳ ἐπιγραφομένῳ Reliques τῆς Encyclopédie Théologique τοῦ Migne Tom. 35. 2) ἐν ὀλοκλήρῳ κεφαλαίῳ Reliques τοῦ Diction. philos. τοῦ Voltaire· 3) ἐν ὀλοκλήρῳ κεφαλαίῳ Reliques τοῦ Diction: de la Conversation τοῦ Wahlen κλπ. φαίνεται, ὅτι ὁ κ. Πολίτης ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συγγράψῃ τοὺς συγγραφεῖς συμφώνως πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ ἐνῶ οἱ δυστυχεῖς Migne, Voltaire, Wahlen κλπ. διαμαρτύρονται διὰ τῶν συγγραφέων αὐτῶν, ὅτι δὲν ἔγραψαν παρέργως, ὁ κ. Πολίτης λέγει: πρέπει γὰρ τὸ παραδεχθῆτε, διότι οὕτω λέλω: Ἄλλ' ἂν ἐν τῇ φιλολογίᾳ τὸ «le Roi le veut» δὲν ἰσχύη, πολλῶ ὀλιγώ-

τερον όταν, ἀντί Βασιλείας, ἐγείρηται ὁ πολι-
της Πολίτης, τοιαύτας ἀξιώσεις προτείνων.

Φέγων ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παραλείψει τινῶν συγ-
γραφέων, περὶ Ἀγ. λειψάνων ὁμιλούντων, δὲν
ᾤφειλε νὰ λησμονήσῃ, ὅτι μόνον τὸ Α' μέρος
τῆς Πραγματείας ἡμῶν ἐδημοσιεύθη, ἐν ᾧ κυ-
ρίως ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῇ ἡ ὑπαρξίς θαυματουργῶν
λειψάνων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν συγ-
κρίσει πρὸς τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι τού-
του ἕνεκα δὲν ἐχρησίμευον ἡμῖν πάντες οἱ χρι-
στιανοὶ συγγραφεῖς, ἀλλ' ἐν τινῶν ἐξ αὐτῶν
μόνον τὰ χωρία ἐκεῖνα, τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς
τὰ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ Ἀγ. λειψάνων
σωζόμενα. Γράφων π. χ. περὶ τοῦ μείζονος δα-
κτύλου τοῦ ποδὸς τοῦ Πύρρου, ὅστις δὲν ἐκαίε-
το, (Πλ. Πύρρος §. 3) ἀναφέρω ὅμοιον προνόμιον
τεμαχίου σινδόνος, μεθ' ἧς ὁ Σωτὴρ ἐσπόγγισε
τοὺς πόδας τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐκ-
κλησι. ἱστορίαν τοῦ Fleury (Tom. 12 p. 419
an. 1021)· περὶ δὲ τοιούτων ὁμοιοτήτων τῶν
δύο θρησκειῶν ὄρα τὰ "Αγια Λειψίνα" σελ.
34, 35, 37, 39, 42, 45 καὶ 48, ἐνθα παν-
ταχοῦ παραλληλισμοὶ λειψάνων τῶν δύο θρη-
σκειῶν.

Ὅτι δὲ ἀπέδειξα τὴν ὑπαρξίν λειψάνων θαυ-
ματουργῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, μάρτυρας φέρω
τὸν Ἡρόδοτον, τὸν Πausανίην, τὸν Λουκιανόν,
τὸν Στράβωνα, Δίωνα τὸν Κάσιον, τὸν Φιλό-
στρατον καὶ τὸν Πλούταρχον, ὧν τὰ σχετικὰ
χωρία εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν ταῖς ἐξῆς σε-
λίσι τῶν Ἀγ. Λειψάνων 22—27, 30—31 καὶ
42, ἐν αἷς ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔ-
κλεπτον τὰ θαυματουργὰ λείψανα, ὅτι ἔθετον
αὐτὰ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατῶν, ὅτι ἐθερά-
πευον ἀσθενείας κτλ.

Ἐρωτίσθη λοιπὸν πιστεύομεν ὁ κ. Πολίτης
περὶ τοῦ διὰ τί δὲν ἐχρησίμευον ἡμῖν πάντες
οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς πασῶν τῶν ἐποχῶν
τοῦ κόσμου οἱ περὶ Ἀγ. Λειψάνων συγγράψαν-
τες. Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ὅσάκις ἠδυνήθημεν, ἀνε-
φέραμεν ἐν παρόδῳ ζητήματα τινὰ περὶ Ἀγ.
Λειψάνων (αὐτόθι σελ. 19, 27, 38, 51, 58),
ὧν ἡ φυσικὴ θέσις ἐν τῷ Β' μέρει τῆς Πραγμα-
τείας.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐπικριτὴς ἡμῶν καὶ φίλος
γνωρίζει ἐξ οἰκείας πείρας τρεῖς σεβαστοὺς δι-
δασκάλους—τοὺς κ. κ. Κωνσ. Ἀσώπιον, Φί-
λιππον Ἰωάννου καὶ Εὐθ. Καστόρχην—ἀνάγκη
νὰ εἰπωμεν πρὸς τὸ οὖς αὐτοῦ, σιγῇ τῇ φωνῇ
—διὰ τὸν φόβον τῶν Εὐρωπαίων—καὶ ἕτερον

λόγον, οὗτινος ἕνεκα δὲν παρετάξαμεν ἐν τῇ
διατριβῇ ἡμῶν ὁλόκληρον τὴν μεγάλην φάλαγγα
πάντων τῶν συγγραφέων πασῶν τῶν ἐποχῶν
τοῦ κόσμου τὸν ἐξῆς. Ἀνέγνωμεν ἐν τῇ κρίσει
τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Πολίτου «Βίος τῶν
νεωτέρων Ἑλλήνων», τῇ γενομένῃ ὑπὸ τῶν τριῶν
ἀνωτέρω καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, περὶ
τοῦ συγγράμματος τούτου τοὺς ἐξῆς ἀξιωμακι-
μονεύτους λόγους, οἵτινες ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἐ-
τάραττον τὸν ὕπνον ἡμῶν, φοβουμένων μὴ τυ-
χὸν ἐπάθομεν τὰ ἐν αὐτῇ λεγόμενα. Ἴδού τί
γράφουσιν οἱ εὐλογημένοι ἐκεῖνοι χριστιανοὶ
περὶ τοῦ κ. Πολίτου: «Τὸ πλῆθος τῶν βιβλίων,
εἰς ἃ πανταχοῦ παραπέμπει, εἶναι τοσοῦτον
μέγα καὶ τοσοῦτων γλωσσῶν, ὥστε μακρρίζο-
μεν αὐτὸν διὰ τὴν πολλὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὸ
μέγεθος τῆς βιβλιοθήκης, ἀγ. ἀληθῶς ἀνέγνωσε
καὶ συνεβουλεύθη πάντα τὰ μνημονευόμενα βι-
βλία. Ἐπειδὴ ὅμως, ἀνατρέξαντες εἰς τινὰ τῶν
ὀνομαζομένων βιβλίων, εὗρομεν καὶ τινὰς πα-
ραπομπὰς μὴ ὀρθῶς ἐχοῦσας, πειθόμεθα ὅτι ὁ
συγγραφεὺς ΑΝΤΕΓΡΑΨΕ (ἔφου ὁ κ. Πολίτης
παραδέχεται τὰ κεφαλαῖα) πρὸ ἄλλων τινὰς
αὐτῶν, ΜΗ ἀναγνοῦς αὐτὸς τὰ φερόμενα χω-
ρία». (Ὅρα Πανδώρας Tom. KB'. φυλ. 508.
σελ. 78). Ἐπονται τὰ φερόμενα χωρία ἐν τά-
ξει. Καὶ κατωτέρω: «πειθεταί τις ὅτι ὁ συγ-
γραφεὺς ἀντέγραψε τὰ χωρία ταῦτα ἐξ ἄλλων
βιβλίων, ὅπου εἰσὶν ἠμαρτημένως γεγραμμένα.»
Καὶ κατωτέρω: «ἀναγκαζόμεθα νὰ παρατηρή-
σωμεν εἰς τὸν συγγραφεῖα . . . ὅτι μεμπτὴ καὶ
φευκτέα εἶναι ἄκυρος ἐπίδειξις μεγάλης ἀνα-
γνώσεως καὶ πολυμαθείας.» Καὶ κατωτέρω:
«Καλὸν εἶναι νὰ ἀρκώμεθα εἰς ὅσα ἡμεῖς αὐτοὶ
ἐβασανίσσαμεν.» καὶ κατωτέρω: «πᾶς τις ἀπαι-
τεῖ φιλαλήθειαν.» Καὶ κατωτέρω: «τὰς τοι-
αύτας λογοκλοπίας (ἰδὼ ὁμιλεῖ περὶ ἄλλων (;)
ἡ κρίσις) προτρέπομεν τοὺς φιλομαθεῖς νέους ν'
ἀποφεύγωσι πάση δυνάμει.» (αὐτόθι σελ. 79).

Ἐν μόνον ἐπραξάν κακῶς παραλείψαντες οἱ
εὐλογημένοι ἐκεῖνοι κριταί, καὶ τοῦτο ἴσως διότι
δὲν εἶναι νομικοὶ· ἐπειδὴ δ' ἡμεῖς σπουδάζομεν
τὰ νομικά, καὶ ὡς γράφει ὁ ἐπικριτὴς ἡμῶν
(Βιβλιογ. στήλ. 6), κεκτημέθα νομικὰς γνώ-
σεις, εἶναι ἀνάγκη, ἔργον φιλόφρονος ἐκπλη-
ροῦντες, νὰ διαβεβαιώσωμεν τὸν κ. Πολίτην,
ὅτι ἡ κρίσις τῶν καθηγητῶν περὶ τοῦ τρόπου
τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἐκθέσῃ
αὐτὸν εἰς ποινικὴν καταδίωξιν καὶ δύναται νὰ
κοιμᾶται ἡσυχῶς. (Ὅρα Ν. Σαριπόλου Ποι-
νι-

κῆς Νομοθεσίας Τομ. γ'. § 409 ἐνθα περὶ Τυποκλοπίας καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς).

Ἐν τούτοις ὅ,τι ἐτάραττε τὸν ὕπνόν ἡμῶν, ἀναγνωσάντων τὴν κρίσιν τῶν Κριτῶν, ἐπάθονμεν παρ' αὐτοῦ τοῦ κ. Πολίτου, ἐνδυθέντες τὴν τριπλῆν λεοντῆν τῶν γηραλέων καθηγητῶν καὶ ἐπιχειρήσαντος νὰ πράξῃ καθ' ἡμῶν ὅ,τι αὐτός ἔπαθε παρ' ἐκείνων. Ἄλλα τὰ περὶ ἁγ. λειψάνων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παραδείγματα, γράφει, εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τοῦ Mauzy Ἐπρεπε καὶ νὰ ἀναφέρῃ τὸν συγγραφέα. (Βιβλ. στήλ. 9). Εὐγε! Ἀσωποφιλιπποκαστορχε! Ἄλλ' ἂν ἐπισκεφθῆς τὴν Β. βιβλιοθήκην ἡμῶν θέλεις ἰδεῖ πάντας σχεδὸν τοὺς ἐπισήμους Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς ἀκόμη, ἐξ ὧν ἠντλησῃ καὶ τὰ χωρία γραφίδι ὀριζόμενα. Ὅσον δὲ διὰ Ἑλληνικὰ γνωρίζομεν τόσα, ἀναγνώσαντες τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, ὅσα ἀρκοῦσιν ἡμῖν, ἵνα μὴ γράφωμεν «συλλέκτης» λέξις ἀνύπαρκτος (ὄρα Ν. Πολίτου Βίος Νεωτέρων σελ. 8 καὶ 9), «Ἐσσυμβούλευσε» σόλοικον (αὐτ. σελ. 124), «ἔτρεφον σέβας εἰς δένδρα» βάρβαρον (αὐτ. σελ. 131), «θὰ δεικνύοις» αἰσχυνόμεθα (αὐτ. σελ. 131), «χαιρετήση» τὸ ῥῆμα = χαιρετίζω (αὐτ. σελ. 134), «σκιαὶ ταραττοντες» (αὐτ. σελ. 141), «τὸν ἠρώτησε ἂν ἔκαμε καλὸν κυνήγιον» μέγιστε Θεέ! σῶσον τὴν Ἑλληνίδα φωνήν· κάμνειν κυνήγιον ἐν ἐπιστημονικῷ συγγράμματι τοῦ 1871 (αὐτ. σελ. 119), «πὸν πόδα μεταβλήθεντα εἰς γυναικεῖαν χεῖρα ἔχουσα» ἔχουσαν γράφει, λογιώτατε (αὐτ. σελ. 192), «ἐφαρμόζουσα τὴν κεκομμένην χεῖρα μετὸν βραχίονά της» ἐφαρμόζειν τι μετ' εἶναι βάρβαρον, φοιτητὰ τῆς φιλολογίας (αὐτ. σελ. 192).

Δικαίως ἄρα λέγετε, ὅτι δὲν φαίνομαι ἔχων πολὺ μεγάλην γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος (Βιβλιογ. στήλ. 9) ὡς ὑμεῖς, οἵτινες ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν ὑμῶν ἐπὶ τῆς κρίσεως (Βίος νεωτ. Ἑλλήν. σ. λδ'), καίπερ ἀπκροῦμενοι τὰς φρικώδεις ἀνορθογραφίας καὶ τοὺς σολοικισμοὺς, καὶ ἀποδίδοντες αὐτοὺς τῇ πολυπαθεῖ ταχυγραφίᾳ ἐν τῷ χειρογραφῷ, δὲν ἐσώθητε ὁμῶς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν τῷ τυπωθέντι συγγράμματι (ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπέισθητε), ἐκτὸς ἐὰν ἐδῶ θεωρηθῶσιν ὡς τυπογραφικὰ λάθρα, Pas de zèle! ὁλόκληροι λέξεις καὶ φράσεις.

Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι οἱ εὐλογημένοι ἐκεῖνοι κριταὶ ἀναφέρουσιν ἐν τῇ κρίσει 12 χα-

ριστάτας ἀνορθογραφίας, 6 εὐρώστους σολοικισμοὺς καὶ 1 βάρβαρισμὸν (Πανδώρας Τομ. ΚΒ' φυλ. 508 σ. 77), τοῦ ἔχοντος πολὺ μεγάλην γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος, εἰς ὃν ὑποσχόμεθα ἐν τούτοις μίαν μὲν φιάλην ζύθου ἀντὶ ἐκάστου σολοικισμοῦ ἢ βάρβαρισμοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις λειψάνοις, ἡμᾶς δ' αὐτοὺς εἰς ἐνέχυρον — ἂν καὶ ἀπκροεῖται — δι' ἐκάστην ἀνορθογραφίαν. Τοῖς δ' ἀνωτέρω ποσοῖς ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ 5 ἄλλοι ἀξιολάβαστοι σολοικισμοί, ὅς ἀναγράφει ὁ κ. Ν. Δραγούμης ἐν τῇ Πανδώρα (αὐτοθ. φυλ. 524 σελ. 472).

Προχωρῶν ὁ κ. Πολίτης λέγει, ὅτι αἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἅγιον Γερουσίην, ἁγίαν Μέδουσαν κλπ.» (Βιβλιογ. στήλ. 9). Δὲν θέλομεν ν' ἀδικήσωμεν αὐτὸν, ὑποθέτοντες ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὰ εἰρωνικὰ ἐπίθετα, περιοριζόμεθα δὲ, μόνον καὶ μόνον διότι ἐξαναγκαζόμεθα, νὰ παραθέσωμεν τὴν Ἰάλλος σοφὸς ἔγραψε περὶ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἐν τῇ *Indépendance Hellénique*: ἀλέξεις δηκτικαί, ὑπαινιγμοί, σκώμματα, οὐκ οἶδα ὁποῖον ὕφος ζωηρὸν καὶ δηκτικὸν ἀπαντῶνται ἐν τῷ συγγράμματι, ἀποδιώκοντα τὴν μονατονίαν. Οἱ διάσημοι κριτικοὶ οὕτως ὤφειλον νὰ ποιήσωσιν ἐναρξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν κλπ.» (N° 323. 15 Juin 1872).

ὑπὸ τῆς αὐτῆς πάντοτε ιδέας κατατρυγόμενος, ὅτι ἀντεγράψαμεν τοὺς συγγραφεῖς, λέγει (Βιβλιογ. στήλ. 10): ὁ κ. Λεβιδῆς κακῶς ἐν σελ. 49 παραπέμπει εἰς Fleury tom X. p. 289, ἐπειδὴ κακῶς ἡ πικραπομπὴ αὐτῆ εὐρίσκεται παρὰ Migne ἀντὶ p. 256 — 267r. Ἐπίσης (ἐν Βιβλιογ. στήλ. 3) γράφει, ὅτι ἐν τῷ *article Conciles* τοῦ *Diction. philos.* τοῦ Voltaire οὐδὲν εὐρίσκει ἐξ ἐκείνων ὅσα ἐν σ. 41 τῶν ἁγ. λειψάνων γράφομεν. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ ἀ παραπέμπεται ὁ κ. Πολίτης, ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, εἰς Fleury tom X. p. 289 καὶ οὐχὶ p. 256 — 267, ὡς αὐτὸς θέλει διότι οὕτω θελεῖ ὡς πρὸς δὲ τὸ β' ἐὰν ὁ κύριος Πολίτης ἦτο εἰλικρινής, ἢ τοῦλάχιστον, ἂν ἐπὶ τῆς ῥινός θέσει τὰ δίοπτρα, θέλει ἰδεῖ, ὅτι ἐν σ. 41 τῶν ἁγίων λειψάνων δὲν παραπέμπομεν εἰς τὸ *article Conciles*, ἐνθα ἀληθῶς οὐδὲν θέλει εὑρεῖ ἐξ ὧν ἐκεῖ ἀναφέρομεν, ἀλλ' εἰς τὸ *du Concile de Nicée*,¹

(1) Σημ. Τῆς Philosophie καὶ οὐχὶ τοῦ *Diction. phil.* ἐκ παραδρομῆς, ὅπερ δὲν ἀνεκίλευεν.

ἐνθα ἡ ἱστορία τῆς ἀνευρέσεως τοῦ Σταυροῦ, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ἐν σ. 41. Δύναται τις ἄρα γε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ κ. Πολίτης προσποιεῖται τὸν σφαλλόμενον; Ναι, ἀπαντῶσιν αἱ κακαὶ γλῶσσαι, διότι συμφέρει αὐτῷ ἡμεῖς ὅμως δὲν ἀπαιτοῦμεν παρ' αὐτοῦ τὸ Παπικὸν ἀναμάρτητον, διότι θέλει τὸν ἀπωλέσει ἡ Ἑλλάς καὶ τὸν εὐρεῖ ἡ Ῥώμη.

Προχωρῶν δ' ὁ ἀμαρτωλὸς λέγει (Βιβλιογ. στήλ. 10): «Κακῶς ἐν σ. 31 παραπέμπει εἰς Eunar. Sard. Boisson. p. 45 κτλ. ἐνῶ ὁ Εὐνάπιος εἶναι Ἑλλήν καὶ οὐχὶ Λατῖνος συγγραφεὺς· ἀλλ' ἡ παραπομπὴ αὕτη εὐρίσκειται οὕτως ἐσφαλμένως παρὰ Σ. Ζαμπελίω (Βυζ. μελετ. σελ. 1—κ' σημ. 94) ὁποῦθεν παρέλαβεν αὐτὴν ὁ κ. Λεβίδης». Καὶ ὅτι μὲν παρελάβομεν αὐτὴν ἐκεῖθεν δὲν ἀρνούμεθα, εἶχομεν ὅμως τὴν εἰλικρίνειαν νὰ παραπέμψωμεν οὕτω: «Ὅρα Βυζαντινὰς Μελέτας (σημ. 94) Σ. Ζαμπελίου Eunar. Sard. κλπ.» (ιδὲ σ. 31 Ἄγ. Λειψ.). ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν ἐκλάπη ἡ παραπομπὴ ἐκ τοῦ Ζαμπελίου, ἀφοῦ ὁ Ζαμπι ἀναφέρεται· ὅτι δὲ νομιζομεν τὸν Εὐνάπιον Λατῖνον, Ἑλληνα ὄντα, ἔπρεπε νὰ ἐρυθριάσῃ ὁ κ. Πολίτης ὑποστηρίζων, ἀφοῦ ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 31 τῶν Ἄγ. Λειψάνων γράφομεν: «Ὅστε γὰρ καὶ κεφαλὰς τῶν ἐπὶ πολλοῖς ἀμαρτήμασιν ἐαλωκότων, γράφει ὁ Εὐνάπιος, ἐν βίῳ Αἰδεσίου, συναλίζοντες, οὓς τὸ πολιτικὸν ἐκόλαζε δικαστήριον κλπ.» εἶναι ἡ γλῶσσα αὕτη Λατινικὴ; Ναι, διότι οὕτω συμφέρει τῷ κ. Πολίτη ἐκ Μάνης, ἐνθα οὕτω γνωρίζουσι σήμερον νὰ πολεμῶσι. Ἰδοὺ λοιπὸν ποῦ ὠθεῖ ἡ ἐλλειψὶς καλῆς πίστεως, ὅταν μάλιστα δὲν ἀναπληροῦται καὶ ὑπὸ τινῶν κόκκων εὐφυΐας, ἀλλὰ τούναντίον δορυφόρον ἔχη τὴν ἐπιπολαιότητα.

Δὲν νύχαριστήθημεν ὁμολογοῦμεν, καταδιώκοντες ἐχθρὸν ἀδέξιον, ἀλλ' εἶναι ἴσως ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσωμεν ἐπ' ὀλίγον, διότι τὸ μάθημα, ὅπερ σήμερον παραδίδομεν, κοινωνικὸν ὄν, ἀποδεικνύει ποῦ ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἄκρος ἐγωϊσμὸς καὶ ἡ ἐλλειψὶς ἀγωγῆς ἐλευθέρου καὶ γενναίας, — κτήματος σπανίου, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν.

Ἀποστρέφοντες, ὡς ἀπὸ γυναικὸς κοινῆς, τὸ βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀηδοῦς κατηγορίας, καθ' ἣν πιστεύομεν — ὡς λέγει ὁ κ. Πολίτης (Βιβλιογ. στήλ. 11) — ὅτι ὁ Κύριλλος Ἱεροσολόμων καὶ ὁ ἐπίσκοπος Θεοδώρητος συνέγραψαν γαλλιστί!! (ὦ παῖ! ἐδῶ πλέον δὲν ὑπαρχει οὐδὲ καταλο-

γιστὸν), παραλείποντες δὲ καὶ ἄλλας τοιαύτας κατηγορίας, τινὰς μὲν σκαιὰς, τινὰς δὲ καὶ παιδικωτάτας, ἀφοῦ ἀρκοῦσι, φρονοῦμεν, τὰ λεχθέντα, ἵνα πείσωσι πάντα ἐχέφρονα, ὅτι ἡ καλὴ πίστις δὲν εἶναι ἀδελφὴ τοῦ κ. Πολίτου, ἀλλ' ὑπέρτης, ἣν μεταχειρίζεται κατὰ τὸ δοκοῦν, παρατηροῦμεν μόνον αὐτῷ, διότι μόνος αὐτὸς ἀπορεῖ, ὅτι οἱ πολιτειολόγοι καὶ οἱ φιλόσοφοι, ὧν αἱ γνώμαι περικοσμοῦσι τὴν ἡμετέραν συγγραφὴν, ἐν ἐλλείψει τοιούτων τοῦ κ. Πολίτου, ἦσαν ἀναγκαιότατοι προστάται τοῦ μέλλοντος νὰ ὁμιλήσῃ δημοσίᾳ περὶ ἄγ. Λειψάνων, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ νοήμων Πρωτεύουσα ἐδέχετο τὰ λειψάνα ἀνθρώπου σεβαστοῦ μὲν, ἀλλὰ ἀνθρώπου πάντοτε. Παρατηροῦμεν ἐπίσης μόνον αὐτῷ, ὅτι ὀφείλει ν' ἀναγνώσῃ συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντας περὶ ἐλευθερίας καὶ περὶ ΑΛΗΘΕΙΑΣ (δι' ἣν ἀνάγνωσιν κατηγορεῖ ἡμῶν ἐν στήλ. 7 Βιβλιογ.), διότι χαρακτηρὸς τινες παρασάγγας πολλοὺς ἀπέχουσι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀληθείας. Μόνον τοῖς ἐλευθερίως ἀνατραφεῖσιν εἰσὶ φίλοι αἱ θεαὶ αὐταί.

Ἄν δὲ ὁ κ. Πολίτης ἐπιμένῃ νὰ πιστεύσωμεν αὐτῷ μετὰ τοσαύτας ἀληθείας (:), ὡς ἐνυπογράφως καὶ δημοσίᾳ ἐκήρυξε, θέλει ἐπιτρέψῃ ἡμῖν ν' ἀρνηθῶμεν τὴν αἴτησιν καὶ νὰ πιστεύσωμεν μᾶλλον τῷ κ. Emile Burnouf, συγχάροντι ζωτρῶς ἡμῖν καὶ γράφοντι: «Voici donc venir la vraie civilisation», τῇ Rivista Europea (Anno III. vol. III, Fasc. I. 10 Giugno 1872) τῆς Φλωρεντίας, γραφούσῃ περὶ τῶν ἄγ. λειψάνων ὅτι: ἀέν τῇ ἀνατολῇ, ἐνθα ἡ κριτικὴ τόσον ὀλίγον ἐκαλλιεργήθη, τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Λεβίδου δύναται νὰ θεωρηθῇ Comme «un signe du temps.» καὶ τέλος τῇ κ. Dora d'Istria, ἥτις, γράφουσα ἡμῖν ἐκ Φλωρεντίας τῇ 25 Μαΐου 1872, συγχάρις καὶ ἀναγγέλλει, ὅτι ἐπειδὴ τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαῖον, θέλει πέμψῃ τὸ βιβλίον ἀνδρὶ εἰδήμονι αὐτόθι.

«Τοιοῦτο, ἐπιφέρει ὁ κ. Πολίτης, τὸ φυλλάδιον τοῦ κ. Λεβίδου· ὁ συγγραφεὺς εἶναι φίλος μας καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν (:) αὐτὸν ὀλίγον αὐστηρότερον τοῦ δέοντος.» Τοιαύτη, ἐπιφερόμεν ἡμεῖς, ἡ βιβλιογραφία τοῦ κ. Πολίτου· ὁ συγγραφεὺς εἶναι φίλος μας καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν αὐτὸν ὀλίγον αὐστηρότερον τοῦ δέοντος.»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Ἰουνίου 1872.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΛΕΒΙΔΗΣ.